



BACHELOROPPGAVE

Samvær til barnets beste?

Contact visits considering child's best interest?

Kandidatnummer: 331

Bachelor i Sosialt arbeid
Fakultet for helse- og sosialvitenskap
Institutt for velferd og deltaking, Bergen

Innleveringsdato: 27. mai 2020

Antall ord: 9936

Abstract

This bachelor thesis is about contact visits between parents and children in long-term foster care. Children are entitled to maintain contact with their parents after an out-of-home placement, if it does not conflict with the child's best interest. I have examined how the assessment of contact visits can be complex and challenging. The thesis is based on following issue: *"How can the social worker in the child welfare service create and maintain a good contact visit agreement considering the child's best interest?"*. The method I have used to examine this problem is a literature study. This thesis discusses how contact visits can be beneficial for the child, but it can also be detrimental. Findings show that children want to be consulted about their contact arrangements. The results also show that providing support services to the parents and the foster parents is important in creating and maintaining a successful visit arrangement. In addition, the social worker plays a critical role in establishing supportive connections between all those involved. Overall, this study show that there are no general rules that can be applied when assessing contact visits considering the child's best interest. Decisions must be based on a careful assessment of each child's situation.

Innholdsfortegnelse

ABSTRACT	2
1.0 INNLEDNING	4
1.1 PRESENTASJON AV TEMA.....	4
1.2 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA OG RELEVANS FOR SOSIALARBEIDEREN	4
1.3 PROBLEMSTILLING	5
1.4 AVGRENSNINGER.....	5
1.5 DEFINISJON AV SENTRALE BEGREPER	5
1.6 OPPGAVENS OPPBYGGING.....	6
2.0 METODE	6
2.1 VALG AV METODE	6
2.2 BESKRIVELSE AV SØKESTRATEGIER OG TYPE LITTERATUR.....	7
2.3 KILDEKRITIKK.....	8
3.0 TEORETISK RAMMEVERK.....	9
3.1 JURIDISKE RAMMER.....	9
3.1.1 <i>Barnevernets oppgaver</i>	9
3.1.2 <i>Fosterhjems plassering</i>	10
3.1.3 <i>Samværsretten</i>	10
3.2 BARNEVERN SFAGLIGE PRINSIPP	11
3.2.1 <i>Prinsippet om barnets beste</i>	11
3.2.2 <i>Det biologiske prinsipp</i>	11
3.2.3 <i>Barns medvirkning</i>	12
3.2.4 <i>Tilknytnings- og relasjonskvalitet</i>	12
3.2.5 <i>Stabilitet og kontinuitet</i>	12
3.3 BARNES UTVIKLING	13
3.4 IDENTITETSUTVIKLING.....	13
3.5 TILKNYTNINGSTEORI.....	14
3.5.1 <i>Tilknytningskvaliteter</i>	14
3.5.2 <i>Indre arbeidsmodeller</i>	15
4.0 PRESENTASJON AV FORSKNINGSFUNN	16
4.1 TILKNYTNING	16
4.2 BARNETS PERSPEKTIV	17
4.3 FORELDRENES PERSPEKTIV.....	17
4.4 FOSTERFORELDRENES PERSPEKTIV.....	18
4.5 SOSIALARBEIDERENS PERSPEKTIV	19
5.0 DRØFTING	19
5.1 TILKNYTNING	19
5.2 BARNETS MENING.....	21
5.2.1 <i>Barnets alder og identitet</i>	22
5.2.2 <i>Er medvirkning bare positivt?</i>	23
5.3 FORELDREPERSPEKTIVET	24
5.4 BARNETS REAKSJONER I FORBINDELSE MED SAMVÆR	25
5.5 Å HJELPE BARNET TIL Å FORSTÅ	27
5.5.1 <i>Kritikk av det norske barnevernet</i>	27
5.6 SOSIALARBEIDERENS ROLLE.....	28
6.0 OPPSUMMERING	29
7.0 LITTERATURLISTE	31

1.0 Innledning

1.1 Presentasjon av tema

Ved utgangen av 2018 var det i følge Statistisk sentralbyrå (2019) totalt 8868 barn plassert utenfor hjemmet, som et omsorgstiltak etter barnevernloven (1992). Ved en omsorgsovertakelse har barn og foreldre rett til samvær med hverandre, hvis ikke annet er bestemt (barnevernloven, 1992, § 4-19). Det er fylkesnemnda som avgjør om det skal være samvær eller ikke, og omfanget av samværet (barnevernloven, 1992, § 4-19 annet ledd). Samvær er viktig for at barn og foreldre kan opprettholde sine relasjoner. Målet er at samvær skal være til barnets beste, og i avgjørelser må det derfor foretas en individuell skjønnsmessig vurdering av barnets livssituasjon (Haugli & Havik, 2010, s. 82-83). Avgjørelser om samvær er komplekse, og svært ofte vanskelige. Samvær virker forskjellig fra barn til barn og i slike vurderinger er det ingen fasit.

1.2 Bakgrunn for valg av tema og relevans for sosialarbeideren

Som tema for oppgaven min har jeg valgt å skrive om samvær mellom foreldre og barn som er plassert i fosterhjem. Dette er et tema som jeg har tenkt på og vært opptatt av gjennom praksis i barnevernstjenesten, og som jeg ønsker å lære mer om gjennom å skrive denne oppgaven. Jeg har også sett at samvær er et aktuelt tema som har fått mye fokus i media. Norge har nylig fått flere barnevernssaker behandlet i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD), hvor flere av sakene har omhandlet omfang eller avskjæring av samvær etter omsorgsovertakelse (Bufdir, 2019b).

I Fellesorganisasjonens (FO) yrkesetisk grunnlagsdokument står det at sosialarbeidere jobber med å bistå mennesker som har behov for hjelp. De arbeider med å forebygge, løse og redusere sosiale problemer for at mennesker skal få en bedre livssituasjon (Berg, Ellingsen, Levin & Kleppe, 2015, s. 24). Mange sosialarbeidere er ansatt i barnevernet som har i oppdrag å sikre at barn og ungdom har en god omsorgssituasjon (Berg et al., 2015, s. 22). Som sosialarbeider i barneverntjenesten er samvær et relevant tema, nettopp fordi det er et av de vanskeligste områdene ved fosterhjemsarbeid (Bunkholdt, 2017a, s. 212). Det er barneverntjenesten som har ansvar for den konkrete gjennomføringen av samværene. Det er mange dilemmaer knyttet til samværsordninger og som sosialarbeider kan en oppleve at

barns og foreldres interesser står i motsetning til hverandre (NOU 2012: 5, 2012, s. 108). Ved slike vanskelige interesseavveininger gir barnevernloven begrenset med veiledning (Riiber, 2018, s. 141). Samværsvurderinger kan oppleves som vanskelige for sosialarbeideren, og det er derfor et viktig forbedringsområde (Stang & Baugerud, 2018, s. 45). Denne oppgaven kan bidra med kunnskap til arbeidet med samvær etter en fosterhjemsplassing. Slik kunnskap kan også skape nye refleksjoner og forståelsesmåter rundt sosialarbeideren sine roller og oppgaver i forbindelse med samvær.

1.3 Problemstilling

Ut fra temaet om samvær mellom foreldre og barn som er plassert i fosterhjem har jeg valgt å diskutere denne problemstillingen:

- *Hvordan kan sosialarbeideren i barneverntjenesten skape og ivareta en god samværsordning med hensyn til barnets beste?*

1.4 Avgrensninger

Med tanke på tidsrammen for oppgaven og dens omfang har jeg foretatt noen avgrensninger. Jeg har valgt å fokusere på samvær mellom foreldre og barn som er plassert i fosterhjem som et omsorgstiltak etter barnevernloven § 4-12 (1992) og vil derfor utelukke plassering som et hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4 (1992). Jeg begrenser også oppgaven ved å utelukke samvær ved akuttplassing etter barnevernloven § 4-6 (1992). Oppgaven vil handle om samvær mellom foreldre og barn, og jeg utelukker i tillegg å ta for meg samvær med andre familiemedlemmer.

1.5 Definisjon av sentrale begreper

Barn: med barn menes alle barn i aldersspennet 0 til 18 år som omfattes av barnevernloven (1992, § 1-3).

Foreldre: med foreldre menes foreldre som har foreldreskap etter barnevernloven på det tidspunktet barneverntjenesten griper inn (NOU 2012: 5, 2012, s. 13).

Omsorgsovertakelse: når barn får bosted i fosterhjem og barnevernet overtar den daglige omsorgen for barnet (NOU 2016: 16, 2016, s. 153).

Plassering: med plassering vises det til når barn blir plassert i fosterhjem som en omsorgsovertakelse etter vedtak i fylkesnemnda (Haugli & Havik, 2010, s. 14).

Samvær: med samvær menes fysisk kontakt mellom barn og foreldre (Bendiksen, 2008, s. 24). I oppgaven vil også ordet kontakt brukes om samvær.

Samværsomfang: med samværsomfang vises det til hyppighet og varighet på samvær.

1.6 Oppgavens oppbygging

I den første delen av oppgaven vil jeg presentere metoden jeg har brukt og forklare hvorfor jeg valgte den. Deretter beskrives fremgangsmåten for å finne relevant litteratur og forskning om samvær. Jeg vil presentere kildene jeg har brukt og vurdere dem med et kritisk blikk. I den andre delen av oppgaven vil jeg redegjøre for det teoretiske utgangspunktet for oppgaven. Jeg vil først ta for meg de juridiske rammene som danner utgangspunktet for barnevernets oppgaver, fosterhjemsplassing og samvær etter omsorgsovertakelse. Deretter vil jeg se på grunnprinsippene i barnevernsfaglig arbeid. Videre vil jeg presentere en gjennomgang av utviklingspsykologi med fokus på barns utvikling, identitetsutvikling og tilknytningsteori. I den nesten delen av oppgaven vil jeg diskutere teorien og forskningsfunnene mine opp mot problemstillingen min. Til slutt vil jeg oppsummere funn knyttet til problemstillingen og gjøre meg noen avsluttende tanker om barneverntjenesten sine muligheter.

2.0 Metode

2.1 Valg av metode

I følge Dalland (2019, s. 52) er metode et redskap for å samle inn informasjon til noe en vil undersøke. Metoden jeg har valgt for denne oppgaven er litteraturstudie. Det er en omfattende studie og tolkning av litteratur som omhandler et bestemt tema (Aveyard, 2019, s. 2). I en litteraturstudie har en et klart definert spørsmål som en ønsker å belyse ved å søke, sammenfatte og vurdere eksisterende kunnskap innenfor et bestemt felt (Dalland, 2012, s. 228). En slik systematisk fremgangsmåte gir en oversikt over litteratur om et spesifikt tema. Det kan føre til ny innsikt og kunnskap som kan sette lys på spørsmålet en

ønsker å belyse. Ved så se på litteraturen i sin helhet kan en også oppdage og identifisere nåværende kunnskapshull innenfor et felt (Aveyard, 2019, s. 3).

Jeg valgte denne metoden fordi det allerede finnes relevante fagbøker og forskning om temaet samvær, og jeg mener derfor at den egnet seg best til å belyse problemstillingen min. Jeg vurderte også andre kvalitative metodiske verktøy som intervju og fokusgruppediskusjoner, men kom frem til at det kunne bli utfordrende å gjennomføre med tanke på omfanget og tidsrammen for oppgaven. I tillegg tror jeg det kunne blitt vanskelig å komme i kontakt med informanter for å gjennomføre en slik empirisk undersøkelse. Særlig i denne pandemisituasjonen vi har for øyeblikket.

2.2 Beskrivelse av søkestrategier og type litteratur

For å finne relevant litteratur og forskning til oppgaven har jeg benyttet meg av søketjenesten Oria. Søkeord som jeg har brukt er "samvær", "fosterhjem", "foreldre", "omsorgsovertakelse", "barnets beste", "foster care", "visit" og "contact". Ved å bare søke etter "samvær" fikk jeg 1187 treff. For å finne litteratur som var relevant for min oppgave måtte jeg derfor gjennomføre mer avgrensede søk ved å kombinere søkeordene. Da fant jeg to relevante bøker; *Samvær i barnevernsaker – psykologiske og juridiske vurderinger* (2010) av Haugli og Havik og *Fosterhjemsarbeid – fra rekruttering til tilbakeføring* (2017) av Bunkholdt. Bøkene er sekundærkilder som refererer til primærkilder. De inneholder både teori og forskningslitteratur om samvær. Jeg har også gjennomført søk i norske og engelske databaser som Google Scholar, Idunn, Norart, SocIndex og Web of Science. Jeg avgrenset søkene til å gjelde artikler som er fagfellevurderte og av nyere dato. Da jeg kombinerte søkeordene "samvær AND fosterhjem AND omsorgsovertakelse" fant jeg rapporten *Samvær etter omsorgsovertakelse – en barnefaglig og juridisk utredning* av Stang & Baugerund fra 2018. Jeg fant også artikler med forskning som forfatterne hadde kommet frem til selv. En av disse primærkildene er Toril Havik sin kartleggingsstudie, *Slik fosterforeldrene ser det – II* (2007), som undersøker hvordan fosterforeldre mener barnevernet utfører sitt arbeid overfor dem og fosterbarnet. En annen primærkilde er Salas Martínez, Fuentes, Bernedo & García-Martín sin studie *Contact visits between foster children and their birth family: the view of foster children, foster parents and social workers* (2014). Studien analyserer

kjennetegn ved samvær og barns oppfatninger av det emosjonelle forholdet som de har til foreldrene og fosterforeldrene.

2.3 Kildekritikk

Kildekritikk handler om å vurdere og karakterisere litteraturen som er benyttet (Dalland, 2012, s. 67). Aveyard (2019, s. 102) skriver at når en gjennomfører en litteraturstudie er det viktig å være bevisst på styrkene og svakheten ved litteraturen. En må se på relevansen til kilden og i hvilken grad den belyser problemstillingen. I tillegg må en vurdere kvaliteten på kilden ved å se på hvor troverdig den er (Dalland, 2012, s. 72). I denne oppgaven har jeg benyttet meg av sekundærdata som er samlet inn av andre. En utfordring ved bruk av slik data er at det kan ha vært samlet inn og brukt til en annen hensikt. Da kan det oppstå et misforhold mellom hva jeg bruker informasjonen til og hva den i utgangspunktet var samlet inn for (Jacobsen, 2010, s. 108).

De to bøkene jeg særlig har benyttet meg av i oppgaven er skrevet av forfattere med relevant faglig bakgrunn. Jeg kjente allerede til Vigdis Bunkholdt som har skrevet *Fosterhjemsarbeid – fra rekruttering til tilbakeføring* (2018). Hun har også skrevet *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid* (2015) som var på pensumlisten i barnevernsemnet på studiet mitt. Toril Havik og Trude Haugli er forfatterne av *Samvær i barnevernssaker – psykologiske og juridiske vurderinger* (2010). Havik har gjennomført og publisert flere undersøkelser knyttet til fosterhjemstiltak, mens Haugli er en av landets fremste forskere innen barnevern. Litteraturen jeg har benyttet meg av i oppgaven er skrevet av anerkjente fagpersoner, og jeg vurderer derfor disse kildene som troverdige og pålitelige.

I mine forskningsfunn har jeg 2 rapporter og 6 artikler. Jeg har brukt Stang & Baugerud sin rapport, *Samvær etter omsorgsovertakelse – en barnefaglig og juridisk utredning* (2018), som er en kunnskapsoppsummering. Det fremgår i rapporten at det ble utført søk etter review-studier og meta-analyser for å skaffe en oversikt over hva forskning på feltet sier om samvær. De ønsket også å finne ut om det eventuelt var konkrete anbefalinger som får støtte innad i litteraturen. Både kvalitative og kvantitative studier fra psykolog- og sosialfaglige fagfelleverderte tidsskrifter ble inkludert. For at kunnskapsgrunnlaget skulle være oppdatert, ble litteratur eldre enn 2005 ekskludert. For meg fremstår derfor denne

rapporten som en pålitelig og troverdig kilde. De 6 artiklene som jeg har benyttet meg av er vitenskapelige tidsskrifter. Det stilles bestemte krav om innhold og form til slike artikler. For å sikre kvaliteten på det som utgis gjennomgår artiklene en fagfelleevaluering. Det betyr at de blir vurdert og godkjent av eksperter innenfor fagområdet (Dalland, 2012, s. 78). En slik form for kvalitetskontroll bidrar til at kildene kan ses på som gyldige og pålitelige. Litteraturen og forskningen som jeg har benyttet meg av er i hovedsakelig av nyere dato fra 2013 og frem til i dag. Jeg tok derfor utgangspunkt i at kildene var tilstrekkelig oppdatert på den nåværende kunnskapen innenfor feltet, og vurderte dem som aktuelle og relevante.

3.0 Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet vil jeg ta for meg teori som senere i oppgaven vil bli drøftet opp mot valgt problemstilling. Jeg gjør først rede for juridiske rammer og barnevernsfaglige prinsipper. Deretter vil jeg presentere en gjennomgang av utviklingspsykologi med fokus på barns utvikling, identitetsutvikling og tilknytningsteori.

3.1 Juridiske rammer

Denne delen vil redegjøre for de juridiske rammene som danner utgangspunktet for barnevernets oppgaver, fosterhjemsplassering og samvær etter en omsorgsovertakelse.

3.1.1 Barnevernets oppgaver

Barnevernet sitt arbeid styres etter barnevernsloven (1992). Barnevernet sin hovedoppgave er i følge barnevernloven (1992, § 1-1) å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. De skal også bidra til at alle barn og unge får trygge og gode oppvekstvilkår. Sundt (2017a, s. 49) skriver at sentrale elementer i barnevernloven er at barnet først og fremst skal hjelpes gjennom hjelpetiltak, og at dette skal skje i samarbeid med familien. Dersom det er behov for spesiell hjelp fordi omsorgsforholdene ikke er gode nok, eller av andre grunner, og behovet ikke kan dekkes på andre måter, kan barneverntjenesten formidle plass i fosterhjem. Årsaker kan være foreldrenes psykiske helse, foreldres rusmisbruk, vold, seksuelle overgrep eller materielle og sosiale problemer (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 33). Målsettingen for

plassering i fosterhjem varierer. Det kan være alt fra en kortvarig plassering til at barnet skal bo i fosterhjemmet til det er myndig (Haugli & Havik, 2010, s. 91-95).

3.1.2 Fosterhjemsplassing

Fosterhjem tar imot barn som blir plassert som et hjelpetiltak og barn som barneverntjenesten har overtatt omsorgen for (Bunkholdt, 2017a, s. 37). Barn kan plasseres som et frivillig hjelpetiltak hvor foreldrene samtykker til plasseringen. En del barn er også plassert etter barnevernloven § 4-12 (1992) som regnes som en tvangsparagraf hvor foreldrene ikke samtykker. Det er fylkesnemnda som fatter vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 og flytting i fosterhjem etter barnevernloven § 4-14 (Sundt, 2017b, s. 90). Ved en slik plassering overtar barnevernet omsorgen for barnet. Det innebærer altså en sterk regulering av forholdet mellom barn og foreldre. Fosterforeldrene utøver den daglige omsorgen på vegne av barnevernstjenesten. Foreldrene fratas det daglige foreldre- og omsorgsansvaret for barnet, men beholder imidlertid retten til å ta enkelte beslutninger på vegne av barnet (Bunkholdt, 2017a, s. 18).

3.1.3 Samværsretten

I barnevernsloven § 4-19 (1992) står det at ved en omsorgsovertakelse har barn og foreldre rett til samvær med hverandre, hvis ikke annet er bestemt. Samværsretten bygger på at det har egenverdi for barn å ha kontakt med sine foreldre (NOU 2016: 16, 2016, s. 179). Haugli & Havik (2010, s. 27) sier at retten til samvær også er forankret i FNs Barnekonvensjon punkt 9 og i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 8. Det er fylkesnemnda som avgjør om det skal være samvær eller ikke, og omfanget av samværet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 313). Fylkesnemnda beslutter et minimumomfang, men barneverntjenesten kan foreta en utvidelse. I noen tilfeller kan barneverntjenesten også vurdere det som nødvendig å foreslå innskrenkninger i samværsretten. Fylkesnemnda kan beslutte at det ikke skal være samvær, men norsk barnevernslovgivning gir klare signaler på at det skal i så fall mye til (NOU 2012: 5, 2012, s. 104). Etter at Fylkesnemnda har fattet vedtak om samvær skal barneverntjenesten utarbeide en samværsavtale (Bunkholdt, 2017b, s. 434-435). Den skal omfatte hvem som skal ha kontakt med barnet, hvor og hvor ofte, samt eventuelle reguleringer. Samværsavtalen skal i størst mulig grad utformes i samarbeid med barnet,

foreldrene og fosterforeldrene. Barneverntjenesten har ansvar for at den jevnlig tas opp til vurdering og eventuelt justeres ved behov.

3.2 Barnevernsfaglige prinsipper

Barnevernloven (1992) bygger på flere prinsipper som gir uttrykk for grunnleggende verdier i samfunnet vårt (NOU 2012: 5, 2012, s. 40). Disse grunnprinsippene får i ulik og varierende grad betydning for barnevernsfaglig arbeid. Ved fastsettelse av samvær etter omsorgsovertakelse kommer prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsipp særlig til uttrykk (NOU 2016: 16, 2016, s. 179). Andre faglige prinsipper for barnevernsarbeid er mildeste inngreps prinsipp, barns medvirkning og prinsippet om tilknytnings- og relasjonskvalitet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 27-31).

3.2.1 Prinsippet om barnets beste

Et overordnet prinsipp i barnevernsarbeid er prinsippet om barnets beste. Dette er nedfelt i barnevernloven § 4-1 (1992) hvor det står at det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er det beste for barnet. Loven krever at hensynet til barnet skal gå foran andre hensyn. Haugland (2016, s. 48) skriver at barnets beste et normativt begrep og problematiserer derfor at begrepet kan tolkes på forskjellige måter. Utfra hva en vurderer som god nok omsorg og for dårlig omsorg kan det gi ulike forståelser av barnets beste. I NOU 2012: 5 (2012, s. 31-32) står det at en må se på livssituasjonen som barnet befinner seg i og forskningsbasert kunnskap om hva som er best for barn generelt. Relevante faktorer i vurderinger kan være barnets alder, mål med omsorgsovertakelsen, individuelle forhold hos barnet og foreldre, tilknytning mellom barnet og foreldrene og forhold ved plasseringsstedet (Haugli & Havik, 2010, s. 83).

3.2.2 Det biologiske prinsipp

Et grunnleggende prinsipp i barnevernsfaglig arbeid er det biologiske prinsipp. I følge Bunkholdt (2017a, s. 44) understreker det biologiske prinsipp at det er en verdi i seg selv at barn vokser opp hos sine foreldre. Betegnelsen det biologiske prinsipp anvendes ikke i barnevernloven, men det fremgår klart at prinsippet ligger til grunn. Det kommer til uttrykk ved at inngripen fra barnevernet først og fremst skal skje i hjemmet i form av hjelpetiltak, og ved at det stilles strenge vilkår for å skille barn og foreldre. I tillegg tydeliggjøres prinsippet i

loven ved at barn og foreldre har rett til samvær ved adskillelse, og ved at tilbakeføring i utgangspunktet skal skje når foreldrene kan gi forsvarlig omsorg (NOU 2012: 5, 2012, s. 41).

3.2.3 Barns medvirkning

I NOU 2016: 16 (2016, s. 56) står det at et annet grunnprinsipp i norsk barnevern er barns rett til å medvirke i egen sak. Dette er lovfestet i barnevernloven §§ 1-6 og 6-3 (1992). Barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg. Et barn som er over 15 år har fulle partsrettigheter og rett til innsyn i alle sakenes dokumenter. Barns medvirkning vil eksempelvis bety at barn skal få uttale seg om hvordan de synes samværsordningen fungerer (Haugli & Havik, 2010, s. 88). Selv om barnet har en rett til å medvirke, har det imidlertid ingen plikt til å uttale seg. Barnet skal bli hørt på og det skal tas hensyn til barnets synspunkter. Samtidig betyr ikke det at de skal få alle ønsker oppfylt (Haugli & Havik, 2010, s. 87).

3.2.4 Tilknytnings- og relasjonskvalitet

I NOU 2012: 5 (2012) ble det anbefalt at tilknytningskvalitet burde være et grunnleggende vurderingstema i alt barnevernsfaglig arbeid (NOU 2016: 16, 2016, s. 49). Utvalget la til grunn at forskningen om samspillet mellom barn og omsorgspersonene er så avgjørende for barnets utvikling og fungering at den må tillegges en avgjørende vekt i beslutninger (NOU 2012: 5, 2012, s. 86). På bakgrunn av anbefalingene ble det derfor foreslått å etablere et nytt prinsipp om utviklingsstøttende tilknytning (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 69). Utvalget anbefalte også at prinsippet skal ha en overordnet posisjon ved beslutninger og at det skal gis forrang i forhold til det biologiske prinsipp. Bunkholdt (2017a, s. 46) skriver at det betyr at når et barn lever med omsorgssvikt og ikke får tilstrekkelig med utviklingsstøtte, skal det prioriteres å skaffe barnet en slik støtte selv om en må bryte eller svekke de biologiske båndene mellom barn og foreldre.

3.2.5 Stabilitet og kontinuitet

I barnevernloven § 4-1 (1992) står det at i hensyn til barnets beste skal det vektlegges å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen. I følge Bunkholdt & Kvaran

(2015, s. 270) betyr kontinuitet å ha en sammenhengende livshistorie. Det vil si å være omgitt av de samme personene under oppveksten, og deretter beholde slike personer gjennom store deler av livet. Med stabilitet i omsorgen menes det at barnet har omsorgspersoner som er forutsigbare og til å stole på (Bunkholdt, 2017a, s. 47). Haugli & Havik (2010, s. 83) skriver at det er en utfordring å veie hensynene om stabilitet og kontinuitet opp mot hverandre og at de to forholdene ofte vil være uforenlige.

3.3 Barns utvikling

Utvikling kan defineres som en livslang prosess som styres, reguleres og påvirkes i et samspill av biologiske, psykologiske, sosiale og kulturelle faktorer (Håkonsen, 2009, s. 31). For å forklare utvikling er det vanlig å se på den som en gradvis prosess som skjer i stadier. I følge Håkonsen (2009, s. 46) har Erik Erikson sin teori om de åtte psykososiale stadiene preget vår forståelse av menneskelig utvikling i et livsperspektiv. Han mente at mennesket gjennomgår ulike faser som på hver sin måte bidrar til å forme deler av personligheten. Hver fase innebærer en livskrise som kan løses på en gunstig eller ugunstig måte, og som bidrar med noe særegent til menneskets utvikling. Fasene kommer i tur og orden og utviklingen blir etter hvert mer kompleks. I hver fase vil løsningen av livskrisen også bli påvirket av hvordan en har lyktes i å løse livskriser i tidligere faser. Håkonsen (2009, s. 46) skriver at utviklingsmessig er barneårene de viktigste årene, fordi de innebærer store forandringer. I den perioden vil det tidlige foreldre-barn-samspillet, i tillegg til barnets biologiske utgangspunkt, legge mye av grunnlaget for den videre utviklingen (Jacobsen, 2017, s. 128).

3.4 Identitetsutvikling

Fra barndommen utvikler og etablerer individet en identitet gjennom livskrisene i de psykososiale fasene (Håkonson, 2009, s. 50). Bunkholdt (2017a, s. 242) definerer identitet som individets plass i en større sammenheng. Det sier noe om hvem vi er. Barns identitet utvikles gjennom hele oppveksten (Bunkholdt & Sandbæk, 2008, s. 252). Gjennom sosiale relasjoner til nære omsorgspersoner lærer barnet at det er verdifullt eller overflødig, om tillit eller mistillit og om andre er til å stole på eller ikke. Gjennom slike erfaringer lærer også barnet seg selv å kjenne (Håkonsen, 2009, s. 40). I barneårene er individets identitet sterkt knyttet til foreldrene. Senere i ungdomsårene vil avhengigheten til familien avta og behovet

for å søke tilhørighet i andre grupper blir sterkere. I følge Erikson er den sentrale livskrisen i disse årene knyttet til forvirring rundt hvem en er og hva en skal bli. Identitet henger også sammen med en opplevelse av sammenheng mellom barndom, ungdom og voksentilværelse (Håkonson, 2009, s. 50). Bunkholdt (2017a, s. 243) skriver at en forutsetning for å utvikle identitet er kontinuitet. Kontinuitet påvirker identitetsutviklingen ved at vi er formet av fortiden og har behov for å vite og forstå denne utviklingen. For å oppleve kontinuitet vil det eksempelvis være viktig at familien er intakt. Identitet inneholder også egenvurderinger. Barn som gjør erfaringer med å være mestrende og kompetente utvikler en overveiende positiv identitet. En oppvekst som er preget av få mestringserfaringer vil på den andre siden føre til en negativ selvopplevelse.

3.5 Tilknytningsteori

Haugli & Havik (2010, s. 68) skriver at tilknytningsteori er den dominerende teorien for å forstå utvikling. Den ble utviklet av John Bowlby. Med tilknytning menes både det emosjonelle båndet som oppstår mellom barn og omsorgspersonene, og den spesifikke atferden som har til hensikt å fremme nærhet mellom dem (Håkonson, 2009, s. 38). Bowlby fant at foreldre normalt sett skal fungere som en trygg base som barnet kan søke nærhet og trygghet hos. De emosjonelle båndene som utvikles mellom barnet og omsorgspersonene vil ha avgjørende betydning for utviklingen av barnets selvoppfatning, trygghet og tillit (Håkonsen, 2009, s. 38). En grunnleggende forutsetning da er at det er en utviklingsstøttende tilknytning mellom dem. Bunkholdt (2017a, s. 87) skriver at å være utviklingsstøttende vil si at omsorgspersonene engasjerer seg positivt i barnet ved å se det, forstå barnets signaler og svare slik at barnet oppfatter seg som sett, forstått og ivaretatt. Mennesker er sosiale fra fødselen av og har en medfødt tendens til å søke nærhet hos andre (Kvello, 2010, s. 88). Et barn vil prøve å oppnå nærhet med omsorgspersonene ved hjelp av tilknytningsatferd. De erfaringene som barnet gjør i dette samspillet, altså hvor trygg eller utrygg omsorgspersonene fremstår for barnet, vil påvirke tilknytningskvaliteten.

3.5.1 Tilknytningskvaliteter

Mary Ainsworth fortsatte Bowlby sitt arbeid og studerte ulike tilknytningskvaliteter (Kvello, 2010, s. 89). Ut fra barnets tilknytningskvalitet er det vanligvis fire kategorier som anvendes

(Svartdal, 2011, s. 159). Bunkholdt & Kvaran (2015, s. 72) skriver at barn med trygg tilknytning har omsorgsgivere som gir god nok omsorg og som fungerer som en trygg base. Slike barn har opplevd tilstrekkelig med utviklingsstøttende tilknytning. Barn som utvikler en utrygg, ambivalent tilknytning har hatt omsorgsgivere som har vært skiftende i sin tilgjengelighet og sensitivitet (Kvello, 2010, s. 93). Det fører til at barnet strever med å skaffe seg omsorgsgivernes oppmerksomhet og omsorg. Disse barna har vanskeligheter med å finne en måte å skaffe seg utviklingsstøtte på. Barn med en utrygg, engstelig, unnvikende tilknytning har ofte erfart omsorgsgiverne som likegyldige og avvisende (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 73). For å skape trygghet for seg selv reagerer barnet ved å distansere seg og underspiller egne behov og følelser. Slike barn har ikke fått tilstrekkelig utviklingsstøtte. Barn med desorganisert tilknytning har hatt omsorgsgivere som er følelsesmessige utilgjengelige, ustabile og truende. Kvello (2010, s. 95) påpeker at slike barn finner ingen klar strategi for å sikre seg omsorg og trygghet. Barna har i sterk grad manglet utviklingsstøtte (Bunkholdt, 2017a, s. 53). Barns tilknytningskvalitet gir føringer for grunnleggende antakelser om hva og hvem en er, hva en kan, og hva en kan forvente av andre. Videre vil slike antagelser gi ulike betingelser for et barns emosjonelle, atferdsmessige og kognitive utvikling (Haugli & Havik, 2010, s. 72).

3.5.2 Indre arbeidsmodeller

Haugli & Havik (2010, s. 72) skriver at som et resultat av tilknytningsprosessen har et barn dannet seg indre arbeidsmodeller mot slutten av det første leveåret. Indre arbeidsmodeller er en samling av tanker, følelser og handlingsberedskap som er skapt av de tidlige samspillserfaringene mellom barn og omsorgsgiver (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 71). De vil gi utgangspunkter for hvordan en reagerer i situasjoner og ovenfor forskjellige mennesker. Haugli & Havik (2010, s. 72) skriver at ut fra barnets indre arbeidsmodell vil det søke etter og tolke informasjon som bekrefter de antagelsene som barnet har om seg selv og andre. Hvordan barnet møter mennesker og situasjoner på, vil i sin tur påvirke hvordan det selv blir møtt. Et barn med en god indre arbeidsmodell forventer at andre vil gi positiv støtte, og oppfører seg deretter. En slik atferd vil utløse positive reaksjoner fra andre og den gode arbeidsmodellen bekreftes. Et barn med en dårlig indre arbeidsmodell tviler på eget verd og andres omsorg, og vil ofte reagere med avvisning eller sinne. Det kan føre til negative reaksjoner som bekrefter den dårlige arbeidsmodellen. En indre arbeidsmodell kan endres

av nye erfaringer, men det kan imidlertid være vanskelig dersom den allerede er godt etablert (Bunkholdt, 2017a, s. 51).

4.0 Presentasjon av forskningsfunn

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere forskningsfunn knyttet til samvær. Forskningen sier noe om barns, foreldres, fosterforeldres og sosialarbeideres opplevelse av samvær. Forskningsfunnene vil senere bli diskutert opp mot min problemstilling sammen med det teoretiske utgangspunktet for oppgaven.

4.1 Tilknytning

Stang & Baugerud (2018, s. 27) fant flere utfordringer for barn som skal etablere nye tilknytningsrelasjoner etter en omsorgsovertakelse. Eksempelvis fant studien at alder spiller en sentral rolle. Barn som flyttes før de er 1 år gamle hadde lettere for å utvikle en trygg tilknytning til fosterforeldrene, enn barn som var eldre ved plasseringstidspunktet. Samtidig viste funnene at i de fleste tilfellene der barn blir plassert, var de så gamle at de allerede hadde etablert tilknytningsrelasjoner til foreldrene sine. Boyle (2017, s. 28) sin litteraturgjennomgang viste at samvær kunne hjelpe barna med å danne en trygg tilknytning til fosterforeldrene. Det gjaldt særlig når foreldrene viste en aksepterende holdning ovenfor fosterforeldrene og det var et godt samarbeid mellom partene. Stang & Baugerud (2018, s. 105) fant også at slike positive holdninger hos fosterforeldre kan hjelpe barn til å forstå deres tilhørighet til begge familiene. Samtidig viste funnene i Fossum, Vis & Holtan (2018, s. 1) sin studie at kontakt med foreldre ikke påvirket tilknytningen mellom barnet og fosterforeldrene i betydelig grad. Forskning viser også at mange barn opplever avvisning fra foreldrene under samvær, noe som kan føre til at barnas tilknytningsvansker opprettholdes (Boyle, 2017, s. 29; Stang & Baugerud, 2018, s. 101). I tillegg har forskning identifisert at samvær kan skape ulike mønstre av lojalitetskonflikter (Atwool, 2013, s. 182; Boyle, 2017, s. 29; Stang & Baugerud, 2018, s. 33). Slike utfordringer er vesentlig større hos ungdommer, som har bodd lenge hos opphavsfamilien, enn hos yngre barn.

4.2 Barnets perspektiv

Forskning viser at plasserte barn tenker mye på foreldrene sine (Atwool, 2013, s. 184; Boyle, 2017, s. 28-29; Stang & Baugerud, 2018, s. 32-33). Boyle (2017, s. 29) fant at kontakt med familien kunne bidra til å ivareta barns ambivalente følelser rundt tap av sine omsorgspersoner, og trygge barn som var engstelige for foreldrene. I Atwool (2013, s. 184) sin studie var det store variasjoner i hvor mye barna ønsket å ha kontakt med foreldrene. En stor andel var fornøyd med samværsomfanget, og en del var det ikke. Av de som ikke var fornøyd ønsket flertallet mer kontakt. Forskning (Atwool, 2013, s. 193; Stang & Baugerud, 2018, s. 33-34) viser også at barnets behov og ønsker kan endre seg over tid, og det vil derfor være nødvendig å justere samværsordningen etter hvert som barnet blir eldre. Studier viser at barn ønsker å bli involvert og hørt med tanke på planlegging av samvær (Atwool, 2013, s. 184; Stang & Baugerud, 2018, s. 33). Barn har meninger og ulike preferanser for hvor hyppig de ønsker å ha kontakt, hvor de ønsker å møtes og for aktiviteter under samvær. Atwool (2013, s. 182-184) fant at barn ofte oppga samvær som et tema som skapte konflikt mellom dem og sosialarbeidere. Barn påpekte at det var viktig at sosialarbeiderne ikke tok vurderinger ut fra tidligere erfaringer, men at de faktisk lyttet til hva barnet ønsket. Forskning viser imidlertid også at noen ganger etterspør barn mer kontakt med foreldrene enn de klarer å håndtere (Stang & Baugerud, 2018, s. 34).

4.3 Foreldrenes perspektiv

Studier viser at de fleste foreldre savner barna sine og ønsker å ha mer kontakt med dem (Jørgensen, 2015, s. 190; Stang & Baugerud, 2018, s. 34). Foreldrene var opptatt av å følge med på barnas utvikling og ønsket informasjon om barnets hverdagsliv. Mangel på slik informasjon kunne føre til at kommunikasjonen med barna under samvær ble vanskelig og utfordrende. Jørgensen (2015, s. 194) fant i sin studie at foreldre beskrev fosterforeldrene som nøkkelen til deltakelse i barnets liv. For å få til et godt samarbeid var det viktig for foreldrene at fosterforeldrene ga dem forståelse, aksept og at de hadde en inkluderende holdning til dem. Videre viser studier at foreldre opplever samarbeidet med barneverntjenesten som utfordrende (Jørgensen 2015, s. 194-195; Stang & Baugerud, 2018, s. 34-35; Syrstad & Slettebø, 2020, s. 104). Selv om mange foreldre er sterkt uenige i barnevernets bestemmelser, velger de å samarbeide (Jørgensen, 2015, s. 197; Syrstad &

Slettebø, 2020, s. 104-105). I Syrstad & Slettebø (2020, s. 104-105) sin studie mente foreldrene at uansett hvor mye de prøvde å forbedre seg, så anerkjente ikke barnevernstjenesten deres innsats og utvikling. De så ikke noe poeng i å gå imot systemet, og valgte derfor heller å samarbeide for å få mer tid med barnet. I Jørgensen (2015, s. 197) sin studie dokumenteres det at foreldrene hadde begrensede muligheter for at deres synspunkter og erfaringer ble hørt og vurdert. Det var eksempelvis store forskjeller i hvor mye foreldrene fikk lov til å medvirke i utformingen av samværsplanen (Jørgensen, 2015, s. 191). Foreldrene trakk frem barnevernets mulighet for maktutøvelse som en årsak (Jørgensen, 2015, s. 193). Studier viser også at mange foreldre føler seg konstant evaluert og overvåket av barneverntjenesten (Stang & Baugerud, 2018, s. 35; Syrstad & Slettebø, 2020, s. 105; Jørgensen, 2015, s. 195). Jørgensen (2015, s. 194-195) fant at foreldrenes opplevelse av å bli passet på førte til manglende tiltro til egen foreldreutøvelse, noe som preget deres direkte foreldreutøvelse under samvær.

4.4 Fosterforeldrenes perspektiv

Flere studier har vist at fosterforeldre stort sett er positive til at barn skal ha kontakt med foreldrene sine (Atwool, 2013, s. 191; Havik, 2007, s. 125; Stang & Baugerud, 2018, s. 49). Studier viser at fosterforeldre ikke opplever samvær som belastende og at det ikke påvirker deres stressnivåer i betydelig grad (Havik, 2007, s. 123; Fossum et al., 2018, s. 8). Forskning viser også at fosterforeldre synes at samvær fungerer best når de og foreldrene har et godt samarbeid og organiserer seg selv (Atwool, 2017, s. 191). På den andre siden trekker flere studier frem at fosterforeldre opplever en rekke utfordringer knyttet til samvær (Atwool, 2013, s. 191; Boyle, 2017, s. 29; Havik, 2007, s. 120). I Atwool (2013, s. 191) sine intervjuer med fosterforeldre ble alder identifisert som en viktig faktor, i tråd med at det var ulike problemer knyttet til forskjellige aldersgrupper. I Havik (2007, s. 118) sin kartleggingsstudie mente halvparten av fosterforeldrene at samvær utgjorde en eller annen sammensatt grad av belastning. Det var i tilfeller når samvær rev ned det fosterforeldrene hadde bygget opp, og når samværene ble en kilde til konflikt mellom dem og foreldrene (Havik, 2007, s. 120). Videre fant Boyle (2017, s. 29) at fosterforeldre beskrev samvær som forstyrrende for barna fordi det førte til en følelsesmessig ustabilitet som var vanskelig å håndtere.

4.5 Sosialarbeiderens perspektiv

Flere studier trekker frem at sosialarbeidere spiller en viktig rolle med hensyn til oppfølging og tilrettelegging for samvær (Boyle, 2017, s. 32; Havik, 2007, s. 110; Stang & Baugerud, 2018, s. 44-46). Atwool (2013, s. 190) fant i sine intervjuer med sosialarbeidere at det var stor enighet om at kontakt med foreldre var viktig for barnet i etterkant av en omsorgsovertakelse. Sosialarbeiderne var opptatt av at samvær skulle være trygt for barnet og at det skulle tas individuelle vurderinger hvor barnets behov var i fokus. Salas Martínez et al. (2016, s. 480) sin studie fant at sosialarbeidere generelt sett hadde et positivt syn på samvær, og at det hadde en sammenheng med i hvilken grad fosterforeldrene aksepterte samværsordningen. Samtidig viser også forskning at samværsvurderinger gjerne oppleves som vanskelige for sosialarbeidere og at det er et viktig forbedringsområde (Stang & Baugerud (2018, s. 44-46). Mange sosialarbeidere kan oppleve utfordringer ved å skulle følge opp, støtte og tilrettelegge for samvær med foreldre som har utsatt barna sine for omsorgssvikt. Stang & Baugerud (2018, s. 45-46) fant også at sosialarbeidere anså det som nyttig å få vurderingsstøtte og veiledning i samværsvurderinger. Sosialarbeiderne mente at det lettet deres arbeid med å vurdere barnets beste og at barnets perspektiv kom bedre frem.

5.0 Drøfting

I denne delen av oppgaven skal jeg drøfte problemstillingen min som er: *"Hvordan kan sosialarbeideren i barneverntjenesten skape og ivareta en god samværsordning med hensyn til barnets beste?"*. Det skal jeg gjøre ved hjelp av teori og forskningsfunn som er blitt presentert tidligere i oppgaven.

5.1 Tilknytning

Et av funnene mine er at samvær kan hjelpe barn med å danne en trygg tilknytning til fosterforeldrene (Boyle, 2017, s. 28). Dette er i samsvar med relasjonsretningen som mener at samvær kan hjelpe barnet til å knytte seg til fosterforeldrene (Haugli & Havik, 2010, s. 47). Haugli & Havik (2010, s. 69) skriver at forskning viser at tilknytning er en prosess som skjer over det første halve året av barnets liv. De fleste barn som blir plassert vil derfor allerede ha etablert en tilknytning til sine foreldre. Et overordnet mål ved langsiktige plasseringer er at

barnet skal oppleve tilhørighet og trygghet i fosterhjemmet, og etter hvert oppleve fosterforeldrene som en trygg base (Haugli & Havik, 2010, s. 95). Dersom foreldrene støtter opp under barnets plassering kan det bidra til å frigjøre barnet til å knytte seg til fosterforeldrene (NOU 2012: 5, s. 111). Haugli & Havik (2010, s. 115) skriver at barn som erfarer at foreldrene aksepterer at barnet opplever fosterforeldrene som en trygg base blir gitt helt andre muligheter til utvikling enn barn som erfarer at foreldrene motsetter seg plasseringen. I følge relasjonsretningen vil samvær sikre barnet kontinuitet og kan dermed også virke utviklingsstøttende for barnet (Haugli & Havik, 2010, s. 47). Relasjonsretningen tar utgangspunkt i at det er barnets første omsorgspersoner som er og forblir barnets psykologiske foreldre. Dersom barnet blir adskilt fra dem, vil det utvikle seg et tomrom hos barnet. Ut fra denne forståelsen er det viktig at barnet får beholde relasjonen til sine første omsorgspersoner. Da kan barnet utvikle en trygg opplevelse av hvem det er og knytte seg til nye omsorgspersoner.

På den andres siden fant jeg også at mange barn opplever avvisning fra foreldre under samvær, noe som kan føre til at barnas tilknytningsvansker opprettholdes (Boyle, 2017, s. 29; Stang & Baugerud, 2018, s. 101). Dette er i tråd med behovsretningen som mener at samvær kan forstyrre barnet i prosessen med å knytte seg til nye omsorgspersoner, og dermed hemme eller skade barnets utvikling (Haugli & Havik, 2010, s. 45). Som vist i teoridelen kan barn bli plassert i fosterhjem fordi omsorgsforholdene ikke er gode nok. En konsekvens av å leve i omsorgssvikt er ofte at barnet har utviklet en dårlig indre arbeidsmodell (Bunkholdt, 2017a, s. 220). Et av hovedmålene ved fosterhjems plassering er derfor at barnet skal komme i samspill med mennesker som kan gi det erfaringer som kan hjelpe barnet å endre sine indre arbeidsmodeller (NOU 2012: 5, 2012, s. 110-111). For at en slik endring skal skje er det en grunnleggende forutsetning at barnet får, og tar imot utviklingsstøttende tilknytning (Bunkholdt, 2017a, s. 221). Ved langsiktige plasseringer er utgangspunktet at det vurderes som lite sannsynlig at foreldrene vil kunne gi god nok omsorg til barnet i nåtiden og i fremtiden (Haugli & Havik, 2010, s. 95). Behovsretningen mener derfor at ved langvarige plasseringer må det tilrettelegges for at fosterforeldrene skal bli barnets psykologiske foreldre (Haugli & Havik, 2010, s. 45). Dersom samvær med foreldrene fører til at barnets tilknytningsvansker opprettholdes, vil det hindre barnet i å knytte seg til fosterforeldre. Det fører til at den viktigste betingelsen for endring er borte. En

slik dårlig samværsordning vil bidra til at barnet blir holdt fast i en utviklingshemmende forståelse av seg selv (Haugli & Havik, 2010, s. 95). Ved beslutninger angående samvær må en derfor vurdere om samvær støtter opp under eller motarbeider barnets arbeid med å endre sine grunnleggende antagelser om seg selv og andre. Hvis kontakt mellom barn og foreldre vurderes å være utviklingshemmende for barnet, bør målet for samværene være at de skal gi barnet informasjon om sitt opphav, heller enn å opprettholde følelsesmessige bånd til foreldrene.

5.2 Barnets mening

Et av mine funn er at barn ønsker å bli involvert og hørt med tanke på planlegging av samvær (Atwool, 2013, s. 184; Stang & Baugerud, 2018, s. 33). Som nevnt i teoridelen har barnet rett til å medvirke, uttale seg og bli hørt. Det vil si at det skal tas hensyn til barnets mening i avgjørelser om samvær. Synspunktene skal vektlegges i tråd med barnets alder og modenhet (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 30). Videre må en også ta hensyn til om barnets uttalelser er entydige og om barnet fastholder de over tid. Haugli og Havik (2010, s. 88) peker på flere sentrale forutsetninger for at barnets mening skal bli vektlagt i samværsavgjørelser. Den første forutsetningen er at barnet blir spurt. Til tross for at det har vært stort fokus på betydningen av barns medvirkning i mange år, er ikke alltid det tilfellet (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 30). En annen sentral forutsetning er at barnet får tilstrekkelig med informasjon som gjør det mulig for dem å danne seg en mening. Barn vil ofte trenge både tid og hjelp til å reflektere over hva som kan være mulige konsekvenser av valgene. Den tredje sentrale forutsetningen er at barnet får informasjon om hvordan uttalelsene vil bli brukt. Barnets meninger kan blir formidlet til samtlige parter i saken.

På den andre siden kan det imidlertid være vanskelig for barn å uttrykke egne ønsker og meninger om samværsordningen (Haugli & Havik, 2010, s. 88). I noen tilfeller kan det også hende at barnet ikke ønsker å si noe om egne synspunkter. En årsak kan være at barnet har negative erfaringer ved å uttrykke sine ønsker. Barnet kan eksempelvis ha opplevd å få en ubehagelig respons tidligere. Selv om det kan være til hjelp å vite hva barnet ønsker, er det viktig å akseptere det. Barnet skal få muligheten til å medvirke, men det har imidlertid ingen plikt til å uttale seg. Et annet relevant punkt er at barn som er plassert kan ha kompliserte lojalitetsbånd og emosjonelle bånd til både foreldrene og fosterforeldrene (Bunkholdt,

2017a, s. 236). Det kan føre til at barn vegrer seg mot å svare fordi de tenker at det kan skape konflikter. Det er derfor viktig at barn ikke blir satt i en posisjon hvor de føler at de må velge. I tråd med dette kan en også stille spørsmål til i hvilken grad barn egentlig er frie til å komme frem til egne meninger, ønsker og preferanser (Bunkholdt, 2017a, s. 150). Dersom barnet er bundet av kompliserte lojalitetsbånd og emosjonelle bånd kan det påvirke deres synspunkter. Noen foreldre bruker strategier for å sikre seg barns lojalitet ved å eksempelvis true med sanksjoner (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 282).

5.2.1 Barnets alder og identitet

Et av mine funn var at barns behov og ønsker kan endre seg over tid, og at det derfor vil være nødvendig å justere samværsordningen etter hvert som barn blir eldre (Atwool, 2013, s. 193; Stang & Baugerud, 2018, s. 33-34). Barnets synspunkter skal vektlegges i tråd med barnets alder og modenhet (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 30). Etter hvert som barnet blir eldre kan det hende at det ønsker å ha mer kontakt med sine foreldre. Haugli & Havik (2010, s. 106) skriver at det ofte blir antatt at eldre barn kan beskytte seg i større grad enn yngre barn. Ut fra en slik antagelse kan en da tenke at dersom en ungdom ønsker mer kontakt, bør samværene utvides. Imidlertid er det ikke nødvendigvis slik at økt alder gir bedre egenbeskyttelse. Eldre barn har andre kognitive forutsetninger for refleksjon. Samvær kan føre til at både gode og vonde minner og følelser blir reaktivert. Eldre barn kan derfor også få reaksjoner i forbindelse med samvær. Mange vil ønske samvær, men de kan være vanskelige å håndtere. På den andre siden tar også noen ungdommer avstand fra foreldrene og motsetter seg samvær for å beskytte seg selv (Haugli & Havik, 2010, s. 106). I følge Erikson er den sentrale livskrisen i ungdomsårene knyttet til forvirring rundt hvem en er og hva en skal bli (Håkonson, 2009, s. 49). En viktig forutsetning for å utvikle identitet er kontinuitet (Bunkholdt, 2017a, s. 243). En slik avvisning kan derfor ha betydning for ungdommens utvikling (Haugli & Havik, 2010, s. 106). Noen ungdommer kan også ønske å justere samværsordningen for å ha mer tid til aktiviteter og venner. I denne perioden vil ungdommen prøve å finne en identitet som er atskilt fra foreldrene og avhengigheten til familien vil avta (Håkonson, 2009, s. 49). Behovet for tilhørighet i en sosial relasjon som for eksempel i en vennegjeng er sterk i disse årene (Håkonson, 2009, s. 50). Venner kan også være viktige identifikasjonsfigurer, referansepersoner og samspillspartnere når unge arbeider med å finne seg selv (Schiefløe, 2018, s. 178). Barn over 15 år har egne

partsrettigheter. Dersom ungdommen ikke vil treffe foreldrene sine skal det skal legges stor vekt på meningen. Samtidig vil det også være viktig å hjelpe ungdommen til å overveie konsekvensene av et slikt valg (Bunkholdt, 2017b, s. 441-442).

5.2.2 Er medvirkning bare positivt?

Et annet funn er at barn oppgir samvær som et tema som skaper konflikt mellom dem og sosialarbeideren (Atwool, 2013, s. 182-184). I noen tilfeller kan det hende at barnets ønsker ikke samsvarer med faglige vurderinger av hva som er barnets beste. En kan da stille spørsmål om medvirkning påfører barnet unødvendige belastninger. Ved å involvere barnet kan det få forhåpninger om at det skal bli slik som barnet vil. Dersom ønskene ikke blir oppfylt kan det føre til at barnet blir skuffet og frustrert. Som en konsekvens kan det påvirke samarbeidet negativt og svekke barnets tillit til sosialarbeideren. Det er også slik at barn som er plassert kan ha kompliserte lojalitetsbånd og emosjonelle bånd til både foreldrene og fosterforeldrene (Bunkholdt, 2017a, s. 236). Ved å involvere barnet kan det bli satt i en posisjon hvor det må velge side. Det kan være vanskelig for barn å vurdere konsekvensene av slike valg. En kan derfor stille seg kritisk til om medvirkning bidrar til å gi barnet for mye ansvar. Slike forståelser kan bidra til at en ikke involverer barnet fordi en av ulike årsaker ønsker å beskytte det.

Likevel er det slik at barn har rettigheter og kunnskaper om eget liv. Dersom det blir lagt til rette for medvirkningsprosesser som er bygget på gjensidighet og samarbeid mellom barnet og sosialarbeideren, kan medvirkning bli en del av det å beskytte barnet og bidra til barnets beste (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 35). Sosialarbeideren må invitere barnet til samtale, lytte aktivt og vurdere barnets ønsker. Det vil likevel ikke si at barnet skal få alle sine ønsker oppfylt (Haugli & Havik, 2010, s. 87). Som sosialarbeider skal en tilrettelegge for at barn kan medvirke i samværsbeslutninger. Hvis det er grunner til at barnets synspunkter ikke blir fulgt, må det forklares (Bunkholdt, 2017b, s. 436). Gode forklaringer kan hjelpe barnet til å forstå hvorfor det ikke får sine ønsker oppfylt og dermed kan en unngå at det blir en konflikt.

5.3 Foreldreperspektivet

Et av mine funn er at de fleste foreldre savner barna sine og ønsker mer kontakt med dem (Jørgensen, 2015, s. 190, Stang & Baugerud, 2018, s. 34). Haugli & Havik (2010, s. 111) skriver at ved samværsavgjørelser må en vurdere hvordan forholdene ved foreldrene som førte til en omsorgsovertakelse, vil virke inn på barnet under samvær. En må se på foreldrenes personlige egenskaper og livssituasjon. I tillegg må en også vurdere i hvilken grad foreldrene kan bidra utviklingsstøttende under samvær (Bunkholdt, 2017a, s. 231). Altså at foreldrene bidrar til støtte opp under barnets arbeid med å endre sine indre arbeidsmodeller (NOU 2012: 5, 2012, s. 110). For noen foreldre kan det være vanskelig. Foreldre som har blitt fratatt barnet sitt kan reagere med fortvilelse, sinne og skam (Studsrød & Mevik, 2019, s. 241). Slike reaksjoner kan føre til at samvær blir mer utviklingshemmende enn støttende. I tillegg er det viktig at foreldrene aksepterer plasseringen av barnet og bidrar til at barnet kan knytte seg til fosterforeldrene (Haugli & Havik, 2010, s. 115). Bunkholdt (2017a, s. 88) skriver at noen foreldre kjemper mot omsorgsovertakelsen og kan være redd for at barnet skal knytte seg til andre. På ulike måter kan de binde barnet til seg ved eksempelvis lojalitetspress. Dette skjer ofte i de stundene barn og foreldre har samvær, og kan hindre barnet i å danne et tilknytningsforhold til fosterforeldrene.

Samtidig må en også ta hensyn til foreldrenes fungering etter omsorgsovertakelsen. Barneverntjenesten har en selvstendig plikt til å følge opp foreldrene etter en omsorgsovertakelse (barnevernloven, 1992, § 4-16). En bedre oppfølging av foreldre bygger på en forståelse av at hjelp til foreldrene gagnar barnet (Barne- og familiedepartementet, 2009, s. 7). Noen foreldre trenger veiledning og psykologisk støtte til å gjøre samværene utviklingsstøttende for barnet (Bunkholdt, 2017a, s. 238). Det kan bidra til å stabilisere plasseringen (NOU 2012: 5, 2012, s. 113). Barnevernet har en dobbeltrolle som hjelper og kontrollør (Johannesdottir, 2015, s. 264). For noen foreldre kan det være vanskelig å ta imot hjelp fra barneverntjenesten, som har tatt fra dem barnet (Slettebø, 2009, s. 8). Foreldrene kan også få oppfølging fra Familievernkontorene. De tilbyr blant annet råd om hvordan foreldre kan bidra til å gjøre samværene best mulig for alle parter (Bunkholdt, 2017a, s. 144 & 231). En god oppfølging av foreldrene kan bidra til at de blir bedre samværsforeldre. Foreldregruppen er en sammensatt gruppe og det er ulike grunner til at barna blir flyttet.

Variasjonene er mange, og en må ta utgangspunkt i hver enkelt forelders individuelle behov for hjelp (Bunkholdt, 2017a, s. 232-233). Noen foreldre går aktivt inn for å motta hjelp og har et ønske om å endre sin livssituasjon. Det kan føre til at de har overkommet mange av sine utfordringer slik at de fungerer som gode og utviklingsstøttende foreldre under samvær.

Et annet funn er at selv om foreldre er sterkt uenige i barnevernets bestemmelser, velger de å samarbeide (Jørgensen, 2015, s. 197; Syrstad & Slettebø, 2020, s. 104-105). For å få informasjon om barnet er foreldre avhengig av å samarbeide med barneverntjenesten (Sundt, 2017c, s. 417). Gjennom samvær kan foreldrene fortsatt være en del av barnets liv, selv om det er på andre måter enn tidligere (Haugli & Havik, 2010, s. 101). Likevel kan noen foreldre synes at det er utfordrende å samarbeide med barneverntjenesten, som har tatt fra dem barnet. Slettebø (2009, s. 76) skriver at samværsavtalene ofte er en kilde til konflikt. Barneverntjenesten skal utarbeide samværsavtalen i samarbeid med barnet, foreldrene og fosterforeldrene. Samtidig er maktforholdet mellom foreldrene og sosialarbeideren er svært ujevnt fordelt (Bunkholdt, 2017a, s. 143). Det er derfor viktig for samarbeidet at barneverntjenesten åpner for foreldrenes muligheter til å bidra. Likevel er det mange dilemmaer knyttet til samværsordninger, og barns og foreldres interesser kan stå i motsetning til hverandre (NOU 2012: 5, 2012, s. 108). I saker om samvær er det barnets beste som skal være førende. Det vil si at dersom foreldrene sine ønsker kommer i veien for det, skal foreldrenes ønsker underordnes barnets behov (NOU 2012: 5, 2012, s. 112).

5.4 Barnets reaksjoner i forbindelse med samvær

Et av mine funn var at selv om fosterforeldre stort sett er positive til at barn skal ha kontakt med foreldrene sine (Atwool, 2013, s. 191; Havik, 2007, s. 125; Stang & Baugerud, 2018, s. 49) opplever de også en rekke utfordringer knyttet til samvær (Atwool, 2013, s. 191; Boyle, 2017, s. 29; Havik, 2007, s. 120). For eksempel beskriver noen fosterforeldre samvær som forstyrrende for barna fordi det førte til en følelsesmessig ustabilitet som var vanskelig å håndtere (Boyle, 2017, s. 29). Barn som er plassert i fosterhjem viser ofte reaksjoner i forbindelse med samvær (Haugli & Havik, 2010, s. 109). Det er viktig å ta hensyn til slike reaksjoner, for de gir en viktig forståelse i samværsavgjørelser. Reaksjonene kan være svært sammensatte og motstridene, og det kan være vanskelig å forstå hvilke følelser og tanker de er et uttrykk for. Fosterforeldre kan oppleve at tiden før, under og etter samvær er

belastende for barnet (Bunkholdt, 2017b, s. 442). Situasjonen tatt i betraktning må fosterforeldrene tåle at barnet får noen reaksjoner. Samtidig er det viktig å sette en grense for hvilken belastning barnet skal utsettes for, og bestemme når samvær virker mer hemmende enn støttende for barnets utvikling.

En utfordring er at barnets reaksjoner kan bli forstått og vurdert på ulike måter (Haugli & Havik, 2010, s. 110). En må blant annet se på reaksjonenes styrke og varighet. Det kan være en vanskelig balansegang å vurdere hvilken vekt en skal legge på barnets reaksjoner i forbindelse med samvær. På den ene siden kan reaksjonene bli tillagt for liten vekt fordi en tenker det er rimelig at barnet har reaksjoner i forbindelse med samvær. Det biologiske prinsipp er en sentral verdi i samfunnet og det kreves sterke grunner for å nekte samværsrett eller begrense samværsretten (NOU 2012: 5, 2012, s. 104). Det kan føre til at barnet kommer i en situasjon hvor utviklingen blir hemmet både følelsesmessig, sosialt og intellektuelt (Bunkholdt, 2017b, s. 443). I tillegg kan barnets reaksjoner føre til vanskeligheter i samspillet mellom barnet og fosterforeldrene. På den andre siden kan reaksjonene til barnet bli tillagt for stor vekt. I NOU 2012: 5 (2012, s. 86) ble det anbefalt at hensynet til barnets tilknytnings- og relasjonskvalitet skal ha en avgjørende vekt, selv om det vil gå på bekostning av å bryte biologiske bånd. En del av barns reaksjoner i forbindelse med samvær vil være uunngåelig og naturlige med tanke på at det kan føre til at minner og følelser blusser opp igjen (Haugli & Havik, 2010, s. 109-110). Dersom en på bakgrunn av slike reaksjoner reduserer samværsordningen påvirker det barns og foreldres mulighet til å få kjennskap til hverandre (NOU 2012: 5, 2012, s. 109). Videre kan det redusere muligheten for tilbakeføring til foreldre. I NOU 2012:5 (2012, s. 109) står det at barn og foreldre som har hatt samvær får enklere en tilbakeføring fordi foreldrene vet mer om sitt barn og kan forstå og møte barnets reaksjoner. En eventuell tilbakeføring kan på den måten bli mindre belastende for barnet. Bunkholdt (2017b, s. 443) skriver at mange barn som er plassert i fosterhjem har med seg alvorlige problemer. Det er derfor viktig å avklare om problemene er tilknyttet samværene, eller om reaksjonene handler om at barnet har vært utsatt for omsorgssvikt og har blitt plassert i fosterhjem.

5.5 Å hjelpe barnet til å forstå

Et av mine funn er at plasserte barn tenker mye på foreldrene sine (Atwool, 2013, s. 184; Boyle, 2017, s. 28-29; Stang & Baugerud, 2018, s. 32-33). Barn som er plassert kan utvikle urealistiske bilder av foreldrene (Haugli & Havik, 2010, s. 100). Dersom barnet eksempelvis idealiserer sine foreldre kan det hindre barnet i å tilpasse seg i fosterhjemmet (NOU 2012: 5, 2012, s. 109). Det er derfor viktig å hjelpe barnet til å forstå hvorfor plasseringen var og er nødvendig. Samvær kan gi barnet anledning til å danne seg et mer realistisk bilde av foreldrene. Selv om omfanget av samværsretten varierer, er likevel inntrykket at det ofte anbefales samvær 4-6 ganger i året (NOU 2012: 5, 2012, s. 103). Denne samværsfrekvensen er ikke basert på forskning, men har utviklet seg som en norm basert på rettspraksis og sosialarbeideres erfaringer (Stang & Baugerud, 2018, s. 42 & 107). En kan stille seg kritisk til om et slikt samværsomfang egentlig tilrettelegger for at barnet kan danne seg et mer realistisk bilde av foreldrene. I tråd med dette kan det være interessant å sammenligne det norske barnevernet med andre land og se på hvordan den kulturelle forståelsen av familien kommer til uttrykk i regelverk og praksiser. Barnevernstjenestene i Norge og Frankrike har for eksempel to ulike logikker i samme spørsmål om samvær. I Frankrike er det et større fokus på å opprettholde de biologiske båndene mellom barn og foreldre (Picot, 2012, s. 20). Det forventes at foreldrene skal ha en aktiv rolle i barnets liv selv om det er plassert utenfor hjemmet, og de har derfor hyppig kontakt med barnet. En kan tenke seg at et slikt samværsomfang gir barnet et bedre utgangspunkt for å forstå hvorfor plasseringen var og er nødvendig. Når det tilrettelegges for mer kontakt vil det i tillegg gi større muligheter for en tilbakeføring. Det norske barnevernet legger stor vekt på beskyttelse av barnet og at samvær skal være utviklingsstøttende (NOU 2012: 5, 2012, s. 113). På bakgrunn av dette kan en tenke seg at det gir en høyere terskel for å øke samværsomfanget. Det er ingen etablert årsakssammenheng mellom normen på 4-6 samvær i året og barnets beste generelt (Stang & Baugerud, 2018, s. 42 & 107). Dette viser at samværsspørsmålet er et krevende spørsmål som også er preget av kontekst og verdier. Det er ikke lett å si hva som er rett og galt.

5.5.1 Kritikk av det norske barnevernet

Både EMD og FNs barnerettskomité har kritisert de begrensede kontakt- og gjenforeningsordningene i det norske barnevernet (Luhamaa, 2019, s. 51). EMD tar utgangspunkt i at en omsorgsovertakelse er midlertidig og at ethvert tiltak skal være i

samsvar med målet om tilbakeføring (NOU 2012: 5, 2012, s. 105). Sterke samværsbegrensninger eller samværsnektelse kan bare anvendes på grunnlag av ekstraordinære omstendigheter og dersom tiltaket er motivert av hensynet til barnets beste. I 5 av de nylige dommene fra EMD hvor Norge ble funnet å ha brutt artikkel 8 i barnekonvensjonen, ble det trukket frem at de typiske samværsordningene i norsk barnevern ikke tilrettelegger for tilknytning mellom barnet og foreldrene og en mulig tilbakeføring (Luhamaa, 2019, s. 52). Videre anbefaler også FNs barnerettskomité at Norge må gjennomgå sin praksis med å begrense foreldres rettigheter med tanke på kontakt og samvær.

5.6 Sosialarbeiderens rolle

Mine funn viser at flere studier trekker frem at sosialarbeidere spiller en viktig rolle med tanke på oppfølging og tilrettelegging for samvær (Boyle, 2017, s. 32; Havik, 2007, s. 110; Stang & Baugerud, 2018, s. 44-46). Det er fylkesnemnda som fastsetter samværsomfanget. Denne samværsbeslutningen vil i begrenset grad kunne basere seg på erfaringer om hvordan samværene faktisk fungerer (NOU: 2012: 5, 2012, s. 108). Havik (2007, s. 110) skriver at det er grunn til å mene at i praksis påvirker barneverntjenesten samværsordningen sterkt, gjennom veiledning og forhandlinger. Barneverntjenesten kan foreslå innskrenking eller foreta en utvidelse av samværsretten når det er gjort erfaringer som tilsier at det vil være til barnets beste (Bunkholdt, 2017a, s. 210). Samtidig viser funnene mine at samværsvurderinger gjerne oppleves som vanskelige for sosialarbeidere (Stang & Baugerud, 2018, s- 44-46). Barneverntjenesten skal tilrettelegge for et best mulig samvær mellom barn og foreldre (Bufdir, 2019a). I hvilken grad barnet skal ha samvær med foreldrene vil påvirkes av mange faktorer. Ved vurderinger av samvær legges det blant annet vekt på plasseringens varighet, barnets alder, barnets særlige behov, barnets reaksjoner og ulike forhold ved foreldrene og plasseringsstedet (NOU 2012: 5, 2012, s. 104). Likevel er det hensynet til barnets beste som skal være det avgjørende hensynet (NOU 2016: 16, 2016, s. 179). I praksis vil det si at for å vurdere hva som er barnets beste må en utøve faglig skjønn (Haugli & Havik, 2010, s. 83). Caspersen & Paulsen (2019, s. 194) skriver at det kan være utfordrende, men at det er nødvendig for å kunne foreta en individuell tilpasning til det enkelte barnet. Samtidig vil skjønnsutøvelse innebære antakelser om fremtiden, og en kan ikke sikkert vite om beslutningene vil virke etter intensjonen. Vurderingene kan ha store konsekvenser for

barnet og familien og det er derfor nødvendig å være kritisk til egen skjønnsutøvelse (Oterholm, 2015, s. 180). Som sosialarbeider må en kunne redegjøre for de skjønsmessige vurderingene som ligger til grunn for beslutningene (Oterholm, 2015, s. 180-181). I denne sammenheng vil det derfor være viktig å styrke sosialarbeidere sin kunnskap og kompetanse, og tilrettelegge for best mulige betingelser for skjønnsutøvelse i det barnevernsfaglige arbeidet (Caspersen & Paulsen, 2019, s. 197).

6.0 Oppsummering

I oppgaven har jeg forsøkt å belyse problemstillingen: *"Hvordan kan sosialarbeideren i barneverntjenesten skape og ivareta en god samværsordning med hensyn til barnets beste?"*. Ved å knytte teori og forskningsfunn opp mot problemstillingen min har jeg diskutert hvordan samværsavgjørelser kan være komplekse og svært vanskelige. Som jeg skrev innledningsvis har samvær vært et tema som jeg har tenkt på og vært opptatt av gjennom praksis i barnevernstjenesten. Min forståelse var at det er mange dilemmaer knyttet til samværsordninger. Gjennom arbeidet med denne oppgaven har jeg fått bekreftet at organisering av samvær er et av de vanskeligste områdene ved fosterhjemsarbeid. Det barnevernsfaglige arbeidet forutsetter faglig kompetanse, holdninger preget av ydmykhet og inkludering, utøvelse av godt faglig skjønn og respekt ovenfor de barna og familiene en møter. Samvær virker forskjellig fra barn til barn og i slike vurderinger er det ingen fasit.

På tross av dette synes jeg å se noen felles betingelser som er viktig for å oppnå en samværsordning som er til det beste for barnet. Det ser ut til at det er av stor betydning å høre på barnet. Sosialarbeideren spiller en sentral rolle i å legge til rette for en god samværsordning. Oppfølging og veiledning av foreldre og fosterforeldre i forkant, under og i etterkant av samvær kan bidra i å skape en bedre samværsituasjon for barnet. I denne sammenhengen vil sosialarbeiderens kompetanse og holdninger være av betydning. I tillegg ser det ut til at et godt samarbeid mellom alle involverte parter kan komme barnet til gode. Målet er at samvær skal være til det beste for barnet, og i størst mulig grad også for foreldrene og fosterforeldrene. Spørsmålet om samvær må vurderes i lys av stadig ny kunnskap og forskning. På bakgrunn av nyere forskning i utviklingspsykologien har

vektleggingen av det biologiske prinsipp nå blitt utfordret av et nytt prinsipp om utviklingsstøttende tilknytning. Med tanke på kritikken fra EDM vil det videre bli spennende å følge med på hvilken retning samværsspørsmålet vil ta. Vurderingen av barnets beste er en vanskelig vurdering hvor mange faktorer spiller inn. Hvert barn har ulike behov og det finnes ingen enkle svar.

7.0 Litteraturliste

- Atwool, N. (2013). Birth Family Contact for Children in Care: How much? How Often? Who With? *Child Care in Practice*, 19 (2), 181-198. Hentet fra <http://content.ebscohost.com/ContentServer.asp?T=P&P=AN&K=86010168&S=R&D=asn&EbscoContent=dGJyMNLe80SeprU4y9f3OLCmsEieprZSsq64SbKWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGrtVGuprBLudjjiuXb7FPj3u2L8gAA>
- Aveyard, H. (2019). *Doing a Literature Review in Health and Social Care: A Practical Guide* (4. utg.). London, UK: Open University Press/McGraw-Hill Education. Hentet fra <https://www-dawsonera-com.galanga.hvl.no/readonline/9780335248018>
- Barne- og familiedepartementet (2009). *Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/q-1157-b-oppfolging-av-foreldre.pdf>
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100#KAPITTEL_1
- Bendiksen, L. R. L. (2008). *Barn i langvarige fosterhjems plasseringer – foreldreansvar og adopsjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Berg, B., Ellingsen, I. T., Levin, I. & Kleppe, L. C. (2015). Hva er sosialt arbeid? I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.). *Sosialt arbeid – en grunnbok* (s. 19-35). Oslo: Universitetsforlaget.
- Boyle, C. (2017). What is the impact of birth family contact on children in adoption and long-term foster care? A systematic review. *Child & Family Social Work*, 22, 22-33. Hentet fra <https://onlinelibrary-wiley-com.galanga.hvl.no/doi/epdf/10.1111/cfs.12236>
- Bufdir (2019 a, 22. januar). Barnevernets ansvar. Hentet fra

[https://bufdir.no/barnevernsforeldre/Barnevernets ansvar for oppfølging av foreldrene etter en flytting/](https://bufdir.no/barnevernsforeldre/Barnevernets_ansvar_for_oppfolging_av_foreldrene_etter_en_flytting/)

Bufdir (2019b, 18. desember). Den europeiske menneskerettighetsdomstolen. Hentet fra [https://bufdir.no/Barnevern/Barnevernet i den europeiske menneskerettsdomstolen/](https://bufdir.no/Barnevern/Barnevernet_i_den_europeiske_menneskerettsdomstolen/)

Bunkholdt, V. (2017a). *Fosterhjemsarbeid – fra rekruttering til tilbakeføring* (4. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Bunkholdt, V. (2017b). Samvær og kontakt med foreldre, søsken og andre. I H. Sundt (Red.), *Fosterhjemshåndboka* (s. 425-447). Oslo: Kommuneforlaget.

Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Bunkholdt, V. & Sandbæk, M. (2008). *Praktisk barnevernsarbeid* (5. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Caspersen, J. & Paulsen, V. (2019). Barnevernspedagogen som profesjonell skjønnsutøver. I I. Studsrød, V. Paulsen, I. Kvaran & K. Mevik (Red.), *Barnevernspedagog – en grunnbok* (s. 185-200). Oslo: Universitetsforlaget.

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving* (5. utg.). Gyldendal Akademisk: Oslo.

Dalland, O. (2019). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Gyldendal Akademisk: Oslo.

Fellesorganisasjonen (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. Hentet fra <https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

- Fossum, S., Vis, S. A. & Holtan, A. (2018). Do frequency of visits with birth parents impact children's mental health and parental stress in stable foster care settings. *Cogent Psychology*, 5 (1). Hentet fra <http://content.ebscohost.com/ContentServer.asp?T=P&P=AN&K=134346949&S=R&D=asn&EbscoContent=dGJyMNLr40SeprU4v%2BbwOLCmsEieprdSs6y4SLSWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGrtVGuprBLudjjiuXb7FPj3u2L8gAA>
- Haugland, R. (2016). *Barnevern i små distriktskommuner – Faglige og organisatoriske utfordringer*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Haugli, T. & Havik, T. (2010). *Samvær i barnevernssaker: psykologiske og juridiske vurderinger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Havik, T. (2007). Slik fosterforeldrene ser det – II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005. Hentet fra <https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/3142/1%202007%20Slik%20fosterforeldrene%20ser%20det%20II.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Håkonsen, K. M. (2009). *Innføring i psykologi* (4. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Jacobsen, D. I. (2013). *Forståelse, beskrivelse og forklaring: innføring i metode for helse- og sosialfagene* (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jacobsen, H. (2017). Små barn i fosterhjem – hvilke viktige utviklingsområder bør vi fokusere på? I H. Sundt (Red.), *Fosterhjemshåndboka* (s. 425-447). Oslo: Kommuneforlaget.
- Johannesdottir, H. (2015). Barnevernets utfordringer i møte med media. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.). *Sosialt arbeid – en grunnbok* (s. 259-272). Oslo: Universitetsforlaget.
- Jørgensen, E. T. (2015). Moderskap med restriksjoner. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 92 (3),

182-201. Hentet fra https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/tnb/2015/03/moderskap_med_restriksjoner

Kvello, Ø. (2010). *Barn i risiko – Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Luhamaa, K. (2019). Norway in the international context. I T. Helland (red.). *A comparative analysis of the Child Protection Systems in the Czech Republic, Lithuania, Norway, Poland, Romania and Russia* (s. 49-54). Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/2f02bf9da8a9412889593ec4178d2df3/bfd_report_final_version_170120202.pdf

NOU 2012: 5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling – ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Barne- og familiedepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/e212cdbe211d4e699983049c3070870e/no/pdfs/nou201220120005000dddpdfs.pdf>

NOU 2016: 16. (2016). *Ny barnevernslov – sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Oslo: Barne- og familiedepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/53164b1e70954231b2a09d3fdec1888b/no/pdfs/nou201620160016000dddpdfs.pdf>

Oterholm, I. (2015). Skjønnsutøvelse i velferdsorganisasjoner. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.). *Sosialt arbeid – en grunnbok* (s. 171-183). Oslo: Universitetsforlaget.

Paulsen, V. & Studsrød, I. (2019). Barnet i sentrum for barnevernspedagogens yrkesutøvelse. I I. Studsrød, V. Paulsen, I. Kvaran & K. Mevik (Red.), *Barnevernspedagog – en grunnbok* (s. 25-35). Oslo: Universitetsforlaget.

Picot, A. (2012). Out-of-Home Placements and Notions of Family in Norway and in France.

Sosiologi i dag, 42 (3-4), s. 13-35. Hentet fra

<http://ojs.novus.no/index.php/SID/article/view/1017>

Riiber, T. (2018). Samvær etter barnevernloven § 4-19. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 16 (2-3), s. 141-155. Hentet fra https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/file/pdf/67060778/samvaer_etter_barnevernloven_4-19.pdf

Salas Martínez, M. D., Fuentes, M. J., Bernedo, I. M. & García-Martín, M. A. (2016). Contact visits between foster children and their birth family: the view of foster children, foster parents and social workers. *Child & Family Social Work*, 21 (4), 473-483. Hentet fra <https://onlinelibrary-wiley-com.galanga.hvl.no/doi/epdf/10.1111/cfs.12163>

Schifloe, P. M. (2018). *Sosiale landskap og sosial kapital – nettverk og nettverksforskning* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Slettebø, T. (2009). Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert utenfor hjemmet av barneverntjenesten (Rapport nr. 1/2009). Hentet fra https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/Oppfolging_av_foreldre_med_barn_ungdom_plassert_utenfor_hjemmet_av_barneverntjenesten.pdf

Stang, E. G. & Baugerud, GA. (2018). *Samvær etter omsorgsovertakelse – en barnefaglig og juridisk utredning* (OsloMet Rapport 2018 nr. 10). Hentet fra <https://pdfs.semanticscholar.org/96ce/5213f4a4c44d98007441885dbf26085a170d.pdf>

Statistisk sentralbyrå. (2019, 3. juli). Barnevern. Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng>

Studsrød, I. & Mevik, K. (2019). Foreldresamarbeid – Muligheter og utfordringer. I I. Studsrød, V. Paulsen, I. Kvaran & K. Mevik (Red.), *Barnevernspedagog – en grunnbok* (s. 231-244). Oslo: Universitetsforlaget.

Sundt, H. (2017a). Hva styrer fosterhjemsomsorgen? I H. Sundt (Red.),
Fosterhjemshåndboka (s. 48-58). Oslo: Kommuneforlaget.

Sundt, H. (2017b). Lovhjemler for flytting i fosterhjem. I H. Sundt (Red.),
Fosterhjemshåndboka (s. 87-92). Oslo: Kommuneforlaget.

Sundt, H. (2017c). Fosterbarnas foreldre. I H. Sundt (Red.),
Fosterhjemshåndboka (s. 413-420). Oslo: Kommuneforlaget.

Svartdal, F. (2011). *Psykologi: en introduksjon* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Syrstad, E. & Slettebø, T. (2020). To understand the incomprehensible: A qualitative study of parents' challenges after child removal and their experiences with support services. *Child & Family Social Work*, 25, 100-107. Hentet fra <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/cfs.12662>